

Landelijke inventarisatie onderwijs op de zorgboerderij

Jan Hassink
Wageningen Research
Jan.hassink@wur.nl

Inleiding

Er zijn te veel leerlingen die uitvallen in het onderwijs. Het aantal zogeheten 'thuiszitters' blijft de afgelopen schooljaren telkens stijgen, in het schooljaar 2018-2019 naar 4790. Om deze leerlingen niet in de steek te laten zijn in het land vele initiatieven ontwikkeld om op een (zorg)boerderij onderwijs te geven. Er worden steeds meer initiatieven opgestart en het aantal leerlingen dat gebruik maakt van het onderwijs op zorgboerderijen neemt toe. Er zijn verschillen in de wijze waarop het onderwijs op de boerderij wordt ingevuld en hoe er wordt omgegaan met de verschillende type leerlingen. Er worden veel successen gemeld. Tegelijk lopen zorgboeren die onderwijs willen bieden ook tegen veel belemmeringen aan. In juni en september 2017 is daarom een aantal zorgboeren (ongeveer 15) die onderwijs bieden bijeen geweest om de ervaringen en knelpunten te delen en om gewenste stappen te benoemen om te komen tot een sterke, geaccepteerde en professionele sector. Een aantal knelpunten die tijdens deze bijeenkomsten naar voren kwamen zijn:

- Ontbreken van inzicht om hoeveel leerlingen het gaat en om welk type leerlingen het gaat;
- Onduidelijkheid over de financiering van onderwijs op de zorgboerderij;
- Knellende regelgeving en een kloof tussen zorgboerderijen en onderwijs;
- Gebrek aan uitwisseling en delen van goede voorbeelden

Om een beter beeld te krijgen van het aantal boerderijen dat onderwijs biedt en het aantal leerlingen dat naar de boerderij gaat is in 2019 een landelijke inventarisatie gehouden.

De Federatie Landbouw en Zorg en de regionale organisaties van zorgboeren hebben hun leden benaderd met de vraag of zij onderwijs bieden en zo ja of ze de enquête willen invullen.

Hieronder volgt een overzicht van de uitkomsten. In de figuren is steeds op de horizontale as het aantal respondenten weergegeven dat voor een bepaalde optie kiest. Bij de meeste vragen konden de respondenten meerdere opties aankruisen.

Uitkomsten enquête

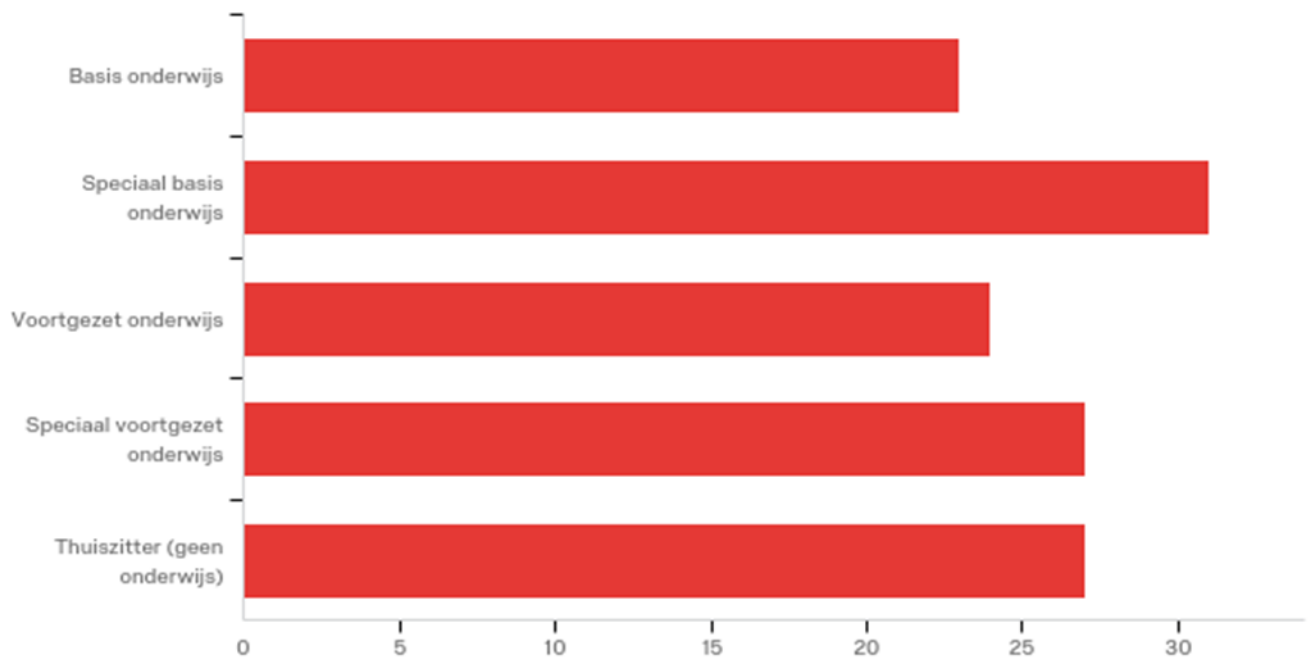
Hoeveel zorgboerderijen bieden onderwijs?

In totaal hebben zich 54 boerderijen gemeld die onderwijs bieden en de enquête wilden invullen. Van de 54 zorgboeren heeft 41 een volledige vragenlijst ingevuld. Ongeveer de helft van hen noemt het ook echt onderwijs en de andere helft van hen noemt het zorg. De eersten zijn gestart in 2000. Twee derde is de laatste 5 jaar gestart.

Hoeveel leerlingen ontvangen onderwijs op de boerderij en wat zijn hun kenmerken?

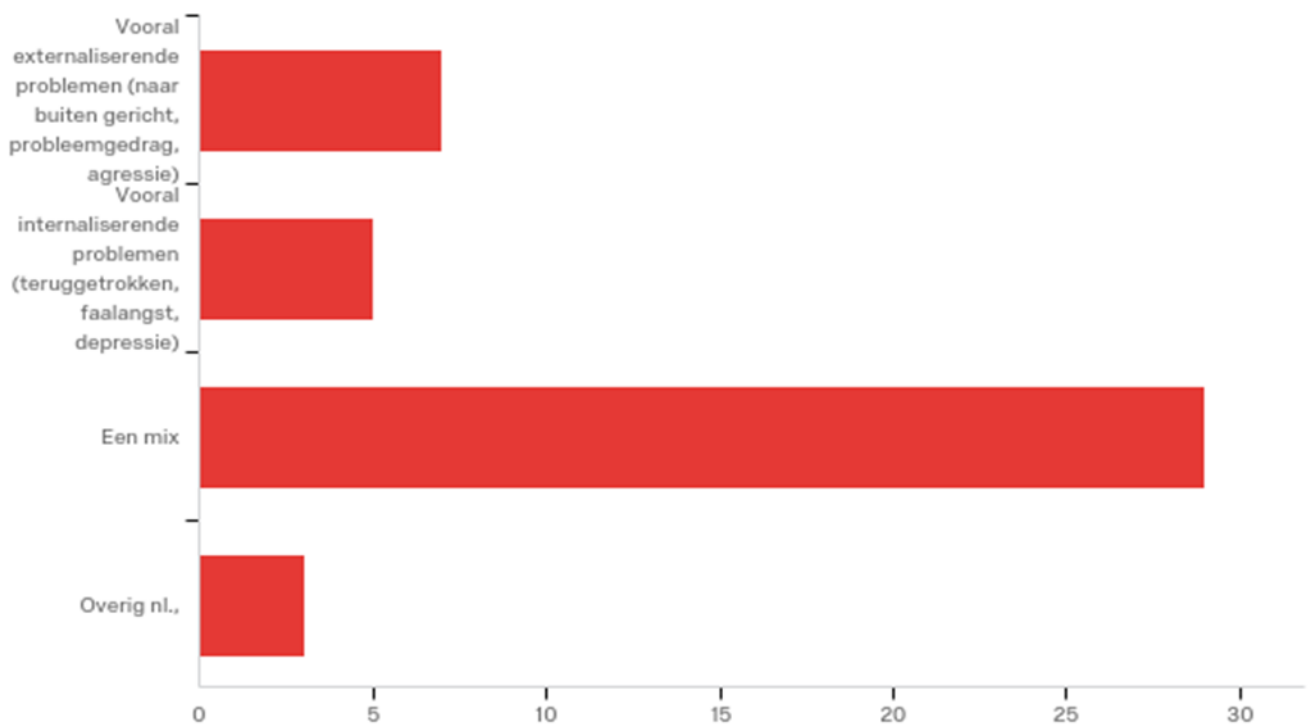
Tussen juni 2018 en juni 2019 hebben 409 leerlingen onderwijs ontvangen. Het aantal leerlingen varieert van 1 tot ruim 100 per boerderij. Drie boerderijen hebben aan 210 leerlingen onderwijs geboden. In de maand juni 2019 betrof het 296 leerlingen. Ruim de helft van de boerderijen biedt onderwijs aan leerlingen uit het speciaal basisonderwijs; de helft biedt onderwijs aan leerlingen uit het speciaal voortgezet onderwijs en de helft biedt onderwijs aan thuiszitters. Ruim 40% van de

zorgboerderijen biedt onderwijs aan leerlingen uit het reguliere basisonderwijs en ook ruim 40% aan leerlingen uit het voortgezet onderwijs.

Figuur 1. Aantal boerderijen dat onderwijs biedt aan leerlingen van verschillende onderwijsvormen.

Bijna alle zorgboeren geven aan dat gedragsproblemen van leerlingen de belangrijkste reden zijn dat het op school niet goed gaat. Ruim 25% noemt gepest worden als reden. Andere regelmatig genoemde redenen zijn autisme, overvraging, angststoornis, depressie en overprikkeling. De meeste zorgboerderijen bieden plek aan leerlingen met externaliserende en internaliserende problemen.

Figuur 2. Type problematiek van de leerlingen.

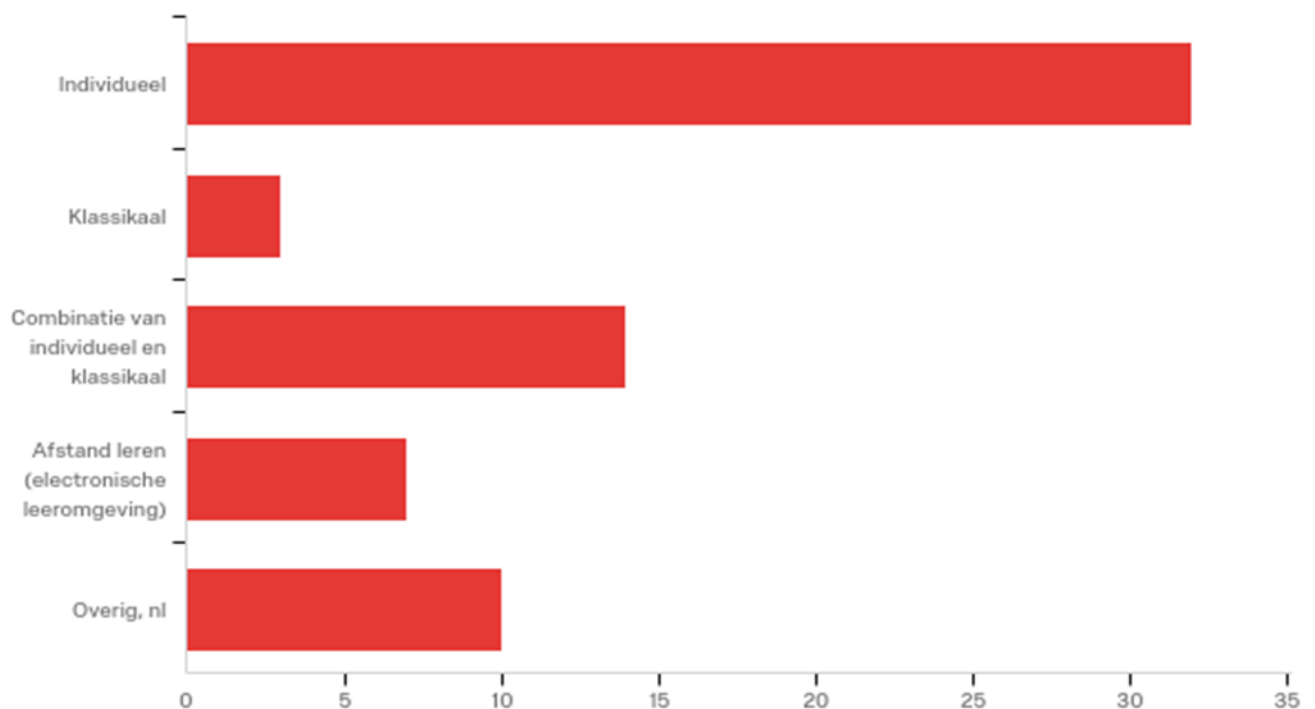
De leeftijd van de leerlingen varieert van 4 tot 20. De gemiddelde laagste leeftijd is 9 en de gemiddelde hoogste leeftijd is 16. Op 23 boerderijen komen meer jongens voor, op 11 boerderijen evenveel jongens als meisjes en op 8 boerderijen meer meisjes. Bij veel van de boerderijen zijn alle leerlingen ingeschreven in het onderwijs. Bij 6 boerderijen zijn de meeste leerlingen niet meer ingeschreven. De meeste zorgboeren geven aan dat het overgrote deel van de leerlingen weer terug gaat naar school. Op sommige boerderijen gaan de leerlingen deels naar school en deels naar de boerderij. Een paar zorgboeren geven aan dat ze niet weten of leerlingen weer naar school gaan.

Hoe ziet het onderwijs eruit?

Bij de meeste boerderijen ontvangen 2-5 leerlingen per dag onderwijs. Het aantal varieert van 1 tot 30.

Bij bijna 90 procent van de boerderijen wordt er individueel onderwijs gegeven. Bij ruim 30% is er een combinatie van individueel en klassikaal onderwijs. Klassikaal onderwijs vindt plaats bij bijna 10% van de boerderijen. Bij ruim 15% van de boerderijen is er onderwijs op afstand (electronische leeromgeving). Veel boerderijen bieden 5 dagen per week onderwijs. Bij anderen is dat minder. Veel zorgboeren geven aan dat de leerlingen 2-3 uur onderwijs per dag krijgen.

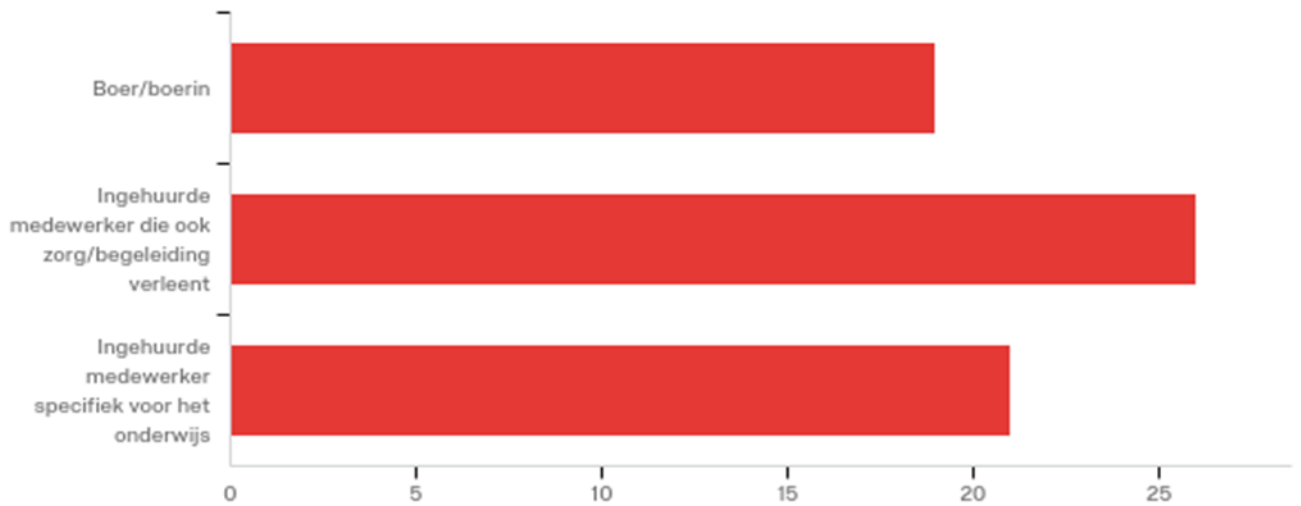
Een deel van de leerlingen blijft enkele maanden op de boerderij, andere leerlingen meerdere jaren.

Figuur 3. Typering van het onderwijs op de boerderij.

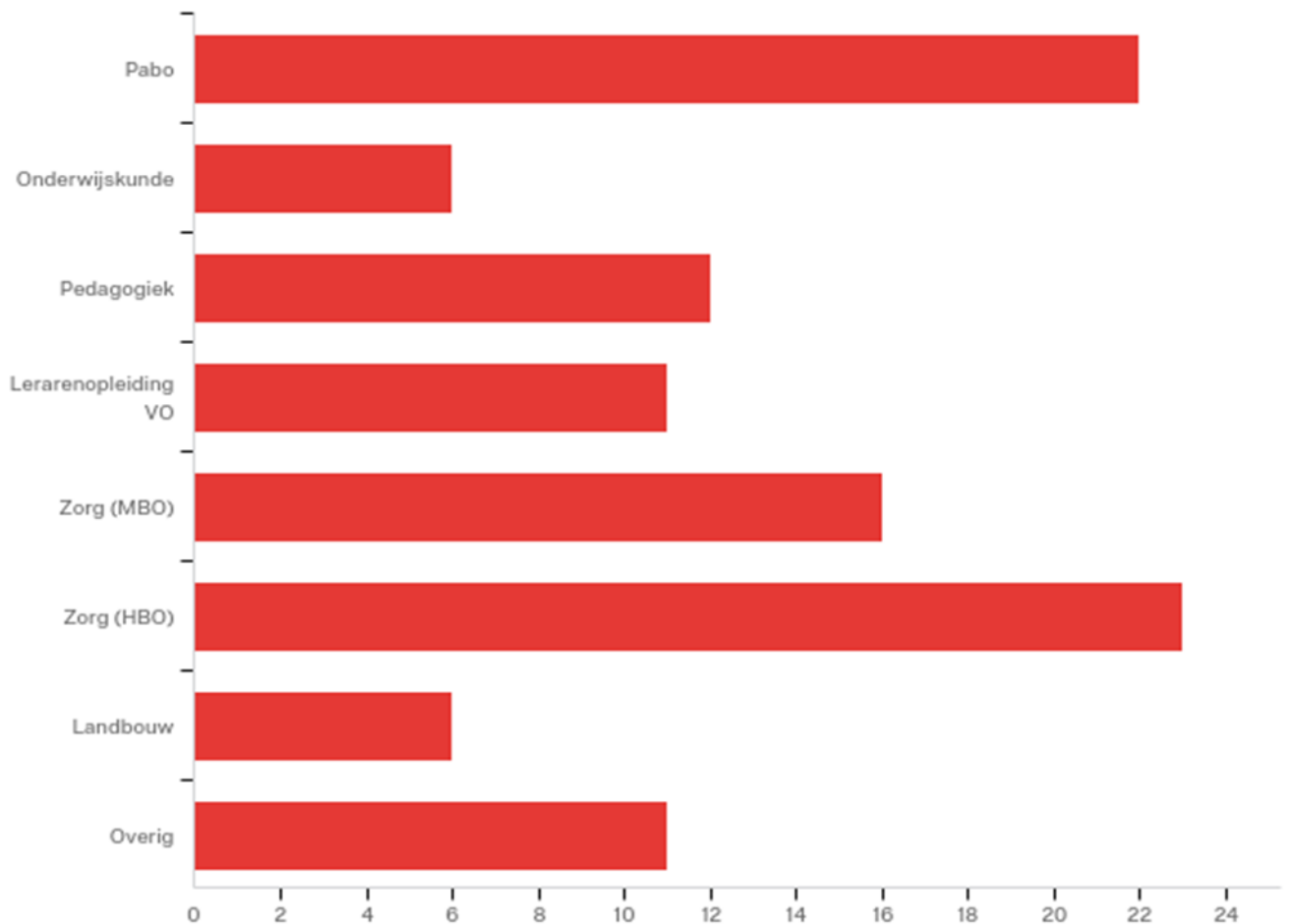
Wie geeft het onderwijs?

Bij ongeveer 40% van de zorgboerderijen geeft de boer/boerin onderwijs. Bij de meeste boerderijen is er een ingehuurd medewerker; in 50% is dat een medewerker die ook zorg verleent en in ruim 40% van de boerderijen is er een medewerker die specifiek voor het onderwijs wordt ingehuurd.

Figuur 4. Beschrijving van de persoon die onderwijs geeft op de boerderij.

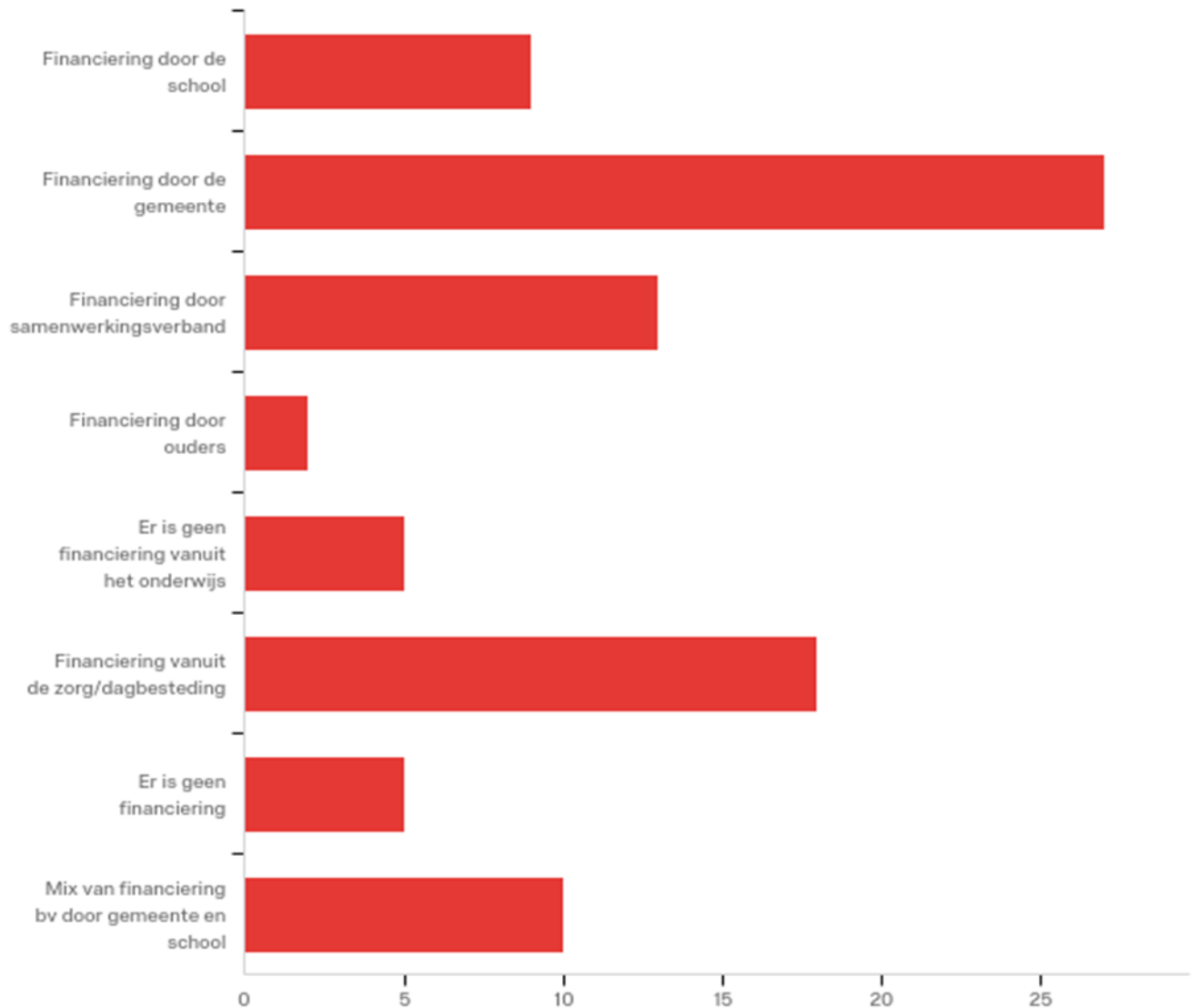
Bij 75% van de zorgboerderijen heeft degene die het onderwijs verzorgt een onderwijskundige opleiding. Het vaakst is het iemand met een Pabo opleiding. Daarnaast zijn er regelmatig medewerkers met een pedagogiek en/of onderwijskunde opleiding of een lerarenopleiding voor het voortgezet onderwijs.

Figuur 5. Opleiding van de persoon die onderwijs geeft op de boerderij.

Hoe ziet de financiering van het onderwijs op de boerderij eruit?

Drie kwart van de zorgboeren geeft aan dat het onderwijs wordt gefinancierd door de gemeente; 40% geeft aan dat financiering plaatsvindt vanuit de zorg/dagbesteding. Dertig procent noemt financiering door het samenwerkingsverband in het onderwijs; ruim 20% van de zorgboeren noemt het onderwijs als financier en bijna 25% geeft aan dat school en gemeenten gezamenlijk onderwijs op de boerderij financieren. In totaal is er bij ongeveer 40% van de zorgboerderijen een vorm van financiering vanuit het onderwijs (via school of via samenwerkingsverband).

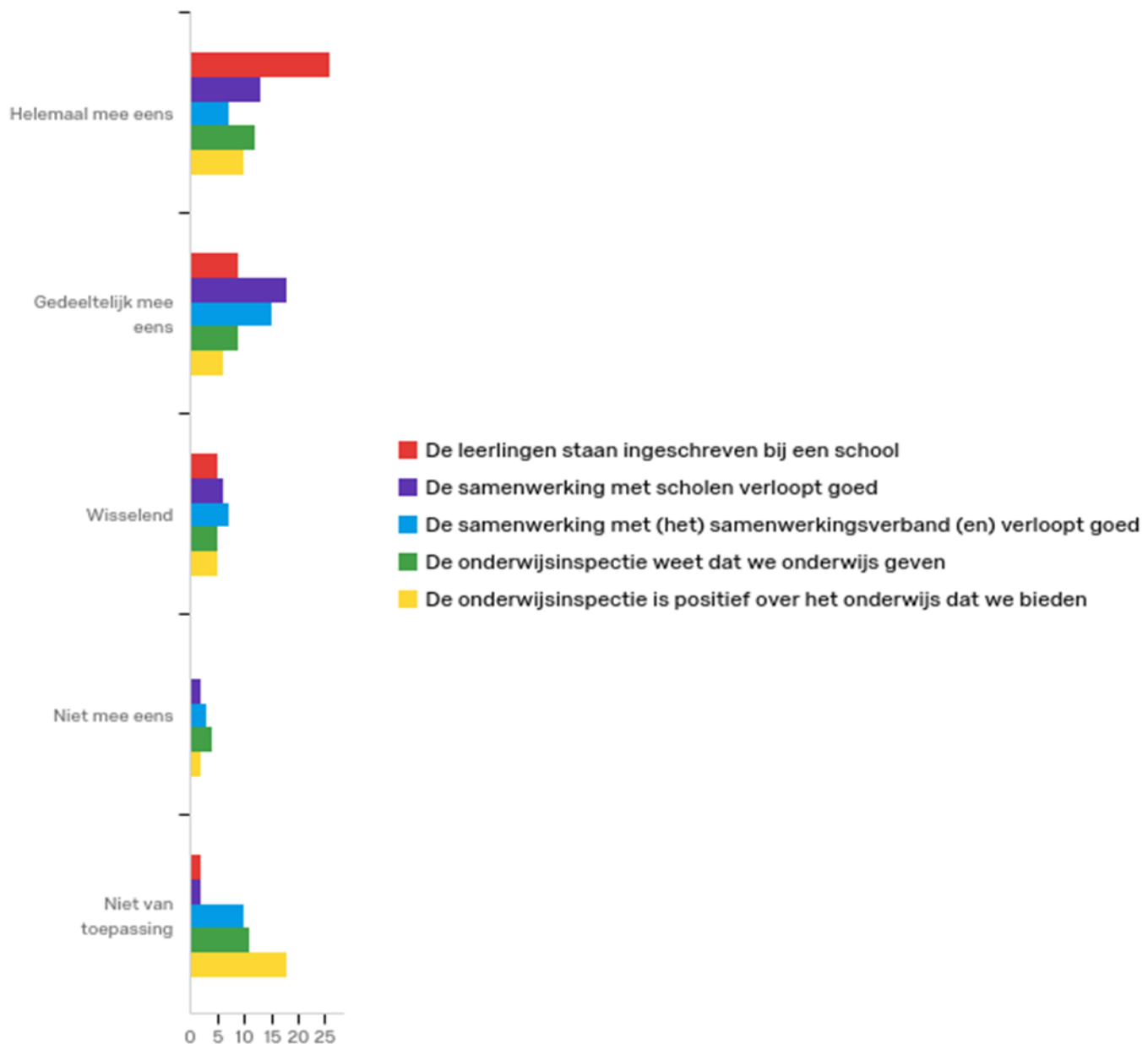
Figuur 6. Financiering van het onderwijs op de boerderij.

Hoe verloopt de samenwerking met de onderwijssector?

Aan de zorgboeren zijn stellingen voorgelegd over hoe de samenwerking met het onderwijs wordt ervaren. Een derde van de zorgboeren onderschrijft de stelling dat de samenwerking met scholen goed verloopt. Ruim 40% is het hier gedeeltelijk mee eens. 5% is het er mee oneens.

Over de samenwerking met het samenwerkingsverband wordt minder positief gedacht: 17% vindt de samenwerking goed; ruim 50% is minder tevreden; 7% is niet tevreden en bijna een kwart heeft geen samenwerking met een samenwerkingsverband.

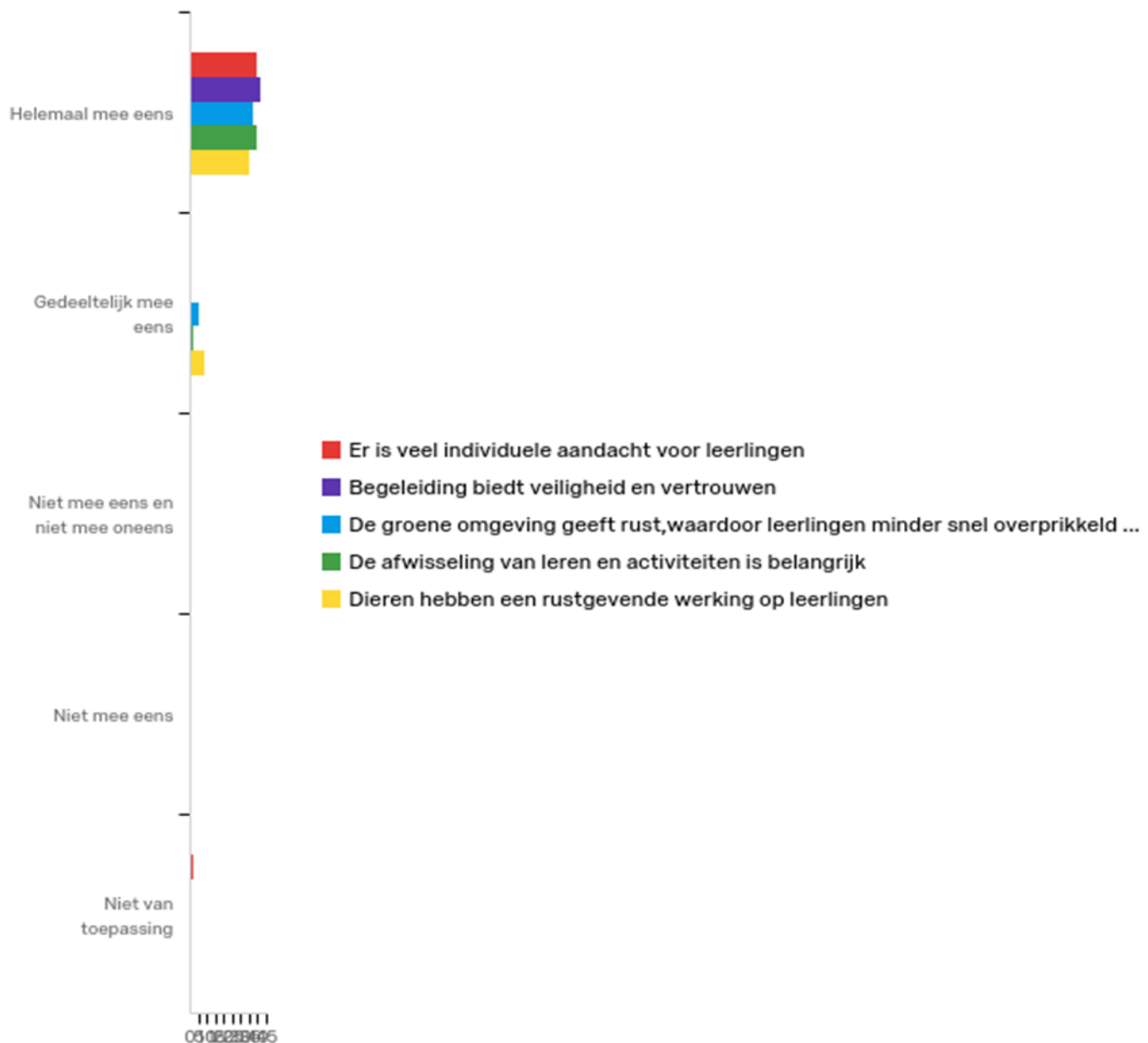
Ruim een kwart van de zorgboeren geeft aan dat de inspectie weet dat er op hun boerderij onderwijs wordt geboden. Een kwart geeft aan dat de inspectie positief is over het onderwijs dat zij bieden. Ongeveer 30% geeft aan dat de inspectie minder of niet positief is over het onderwijs op de boerderij. Bijna 45% geeft aan dat de inspectie niet betrokken is.

Figuur 7. Samenwerking met het onderwijs.

Wat zijn de werkzame elementen van onderwijs op de boerderij?

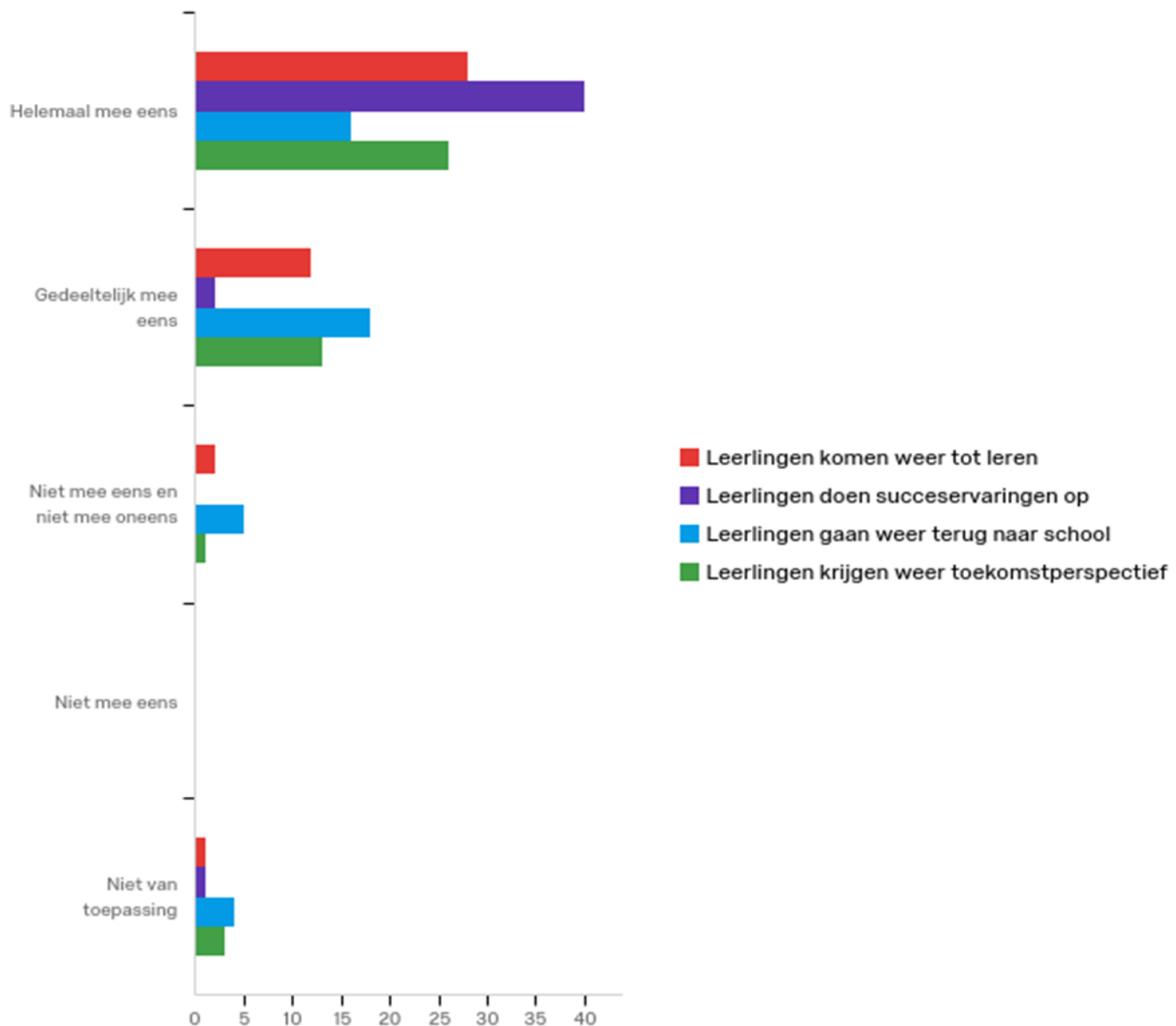
Ook hier zijn een aantal stellingen voorgelegd. Meer dan 90% van de zorgboeren is het helemaal eens met de stelling dat individuele aandacht, veiligheid en vertrouwen en de afwisseling in leren en activiteiten belangrijke werkzame elementen zijn op de boerderij. Voor de groene omgeving en de rustgevende werking van dieren is dit percentage tussen de 80 en 90%

Figuur 8. Werkzame elementen van onderwijs op de boerderij.

Wat zijn de effecten van onderwijs op de boerderij?

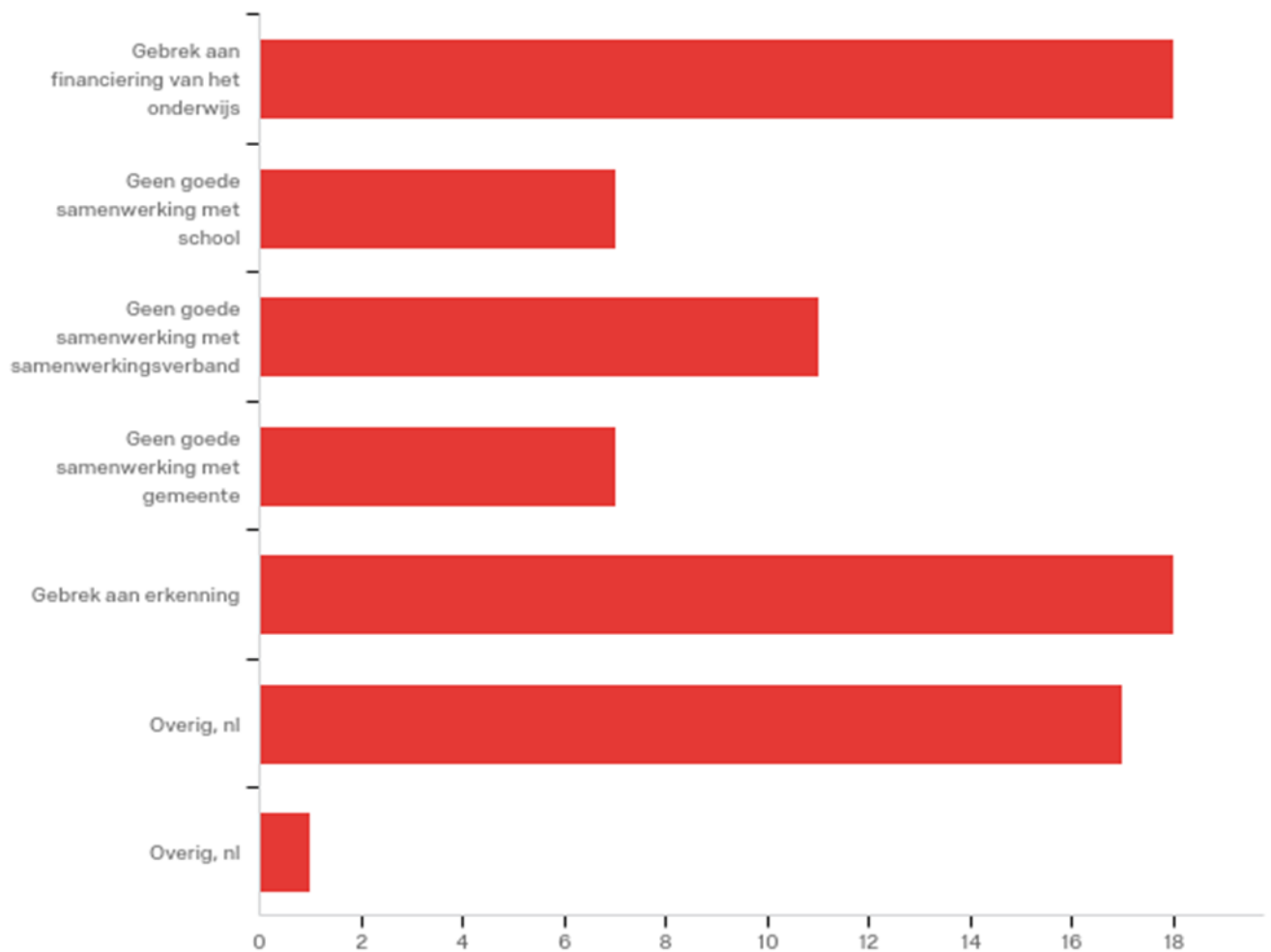
Ook hier zijn een aantal stellingen voorgelegd. Ruim 95% van de zorgboeren is het helemaal eens met de stelling dat leerlingen succeservaringen opdoen op de boerderij. Tussen de 60 en 70% is het helemaal eens met de stellingen dat leerlingen weer tot leren komen en toekomstperspectief krijgen. 37% is het helemaal eens met de stelling dat leerlingen weer naar school gaan. Ruim de helft is het hier gedeeltelijk mee eens.

Figuur 9. Effecten van onderwijs op de boerderij.

Wat zijn de belangrijkste knelpunten?

De belangrijkste knelpunten die worden benoemd zijn gebrek aan financiering en gebrek aan erkenning (ruim 40%) en geen goede samenwerking met het samenwerkingsverband (30%). Verder geven zorgboeren aan dat het niet juist is dat de financiering uit de zorg komt; dat de start soms heel lastig is en te lang duurt.

Figuur 10. Belangrijkste knelpunten die zorgboeren ervaren bij het bieden van onderwijs.

Belangrijkste conclusies

- Bijna 10% van de leerlingen die uitvalt in het onderwijs gaat naar de zorgboerderij.
- Er is grote variatie in het aantal leerlingen per boerderij en hun achtergrond.
- De meeste boerderijen geven individueel onderwijs.
- Bij het overgrote deel van de boerderijen is onderwijskundige expertise aanwezig.
- Gemeenten dragen vaak bij aan de financiering van het onderwijs; financiering komt soms uit het onderwijs.
- De samenwerking met scholen verloopt redelijk goed; de samenwerking met het samenwerkingsverband wordt minder positief beoordeeld.
- Er is veel overeenstemming over de werkzame elementen: individuele aandacht, vertrouwen en veiligheid, de groene omgeving, de afwisseling van leren met andere activiteiten en het contact met dieren.
- Er is veel overeenstemming dat leerlingen succeservaringen opdoen weer tot leren komen en meer toekomstperspectief krijgen.
- Gebrek aan financiering en erkenning vanuit het onderwijs zijn de belangrijkste knelpunten die worden ervaren.